

Soustředování v několika málo průmyslových místech jest až příliš nápadné. Z veškerého obyvatelstva v Sasku připadalo

	na obce venkovské	Lipsko,	Drážďany,	Kamenici
r. 1846	65·4%	3·3%	4·8%	1·6%
1855	64·4	3·4	5·3	1·8
1864	62·0	3·7	6·2	2·3
1875	59·8	4·6	7·1	2·8
1885	57·9	5·4	7·7	3·4
1895	51·2	10·6	8·9	4·2

V městech menších udržuje se skoro týž procentuální podíl, kterýž r. 1846 činil 24·9% a r. 1895 jen o málo a sice na 25·1% vstoupnul. Co do mohutnosti hnací síly v službách industrie jest Lipsko první, Kamenice druhá a Drážďany třetí z celé země. Vzdůst hnací síly značí mohutnění jednotlivých závodů, aniž by se počet závodů v stejném poměru množil. Byloť r. 1888 parních kotlů 5600, r. 1896 co do počtu jen o 60% více, avšak topná plocha 185.000 m² se v době té ztrojnásobila. Stejně i hnací síla se rozmnožila, ač parních strojů přibýlo jen o 87%.

Roku 1888 čítalo se 323.000 průmyslových dělníků, r. 1896 460.000, a v tom 30% ženského pohlaví.

Za to jest úmrtnost poměrně veliká. Průměr posledních 16 let činil v Sasku 28·4‰, kdežto v Rakousku 25·5, v Prusku 21·2, Anglii 14·9, Norsku 10·5. A přihlédneme-li speciálně k poměrům Lipska, kteréž soustředováním zvláště vyniká, přibývá mu také úmrtnosti z r. 1894 na 1895 o 2·21‰ a to ponejvíce u kojenců, t. j. u dětí do stáří 1 roku. R. 1891 ze 100 živě narozených umřelo o 1 roku 22·2‰, r. 1895 však 26·3‰, a tu jest přírůstek v předměstích větší než v středu města. Na 100 úmrtí vůbec připadá 42·8 do stáří 1 roku. Zajímavé jest srovnávaní výkazy celých okresů. Kamenický s vysokou industrií vykazuje z úmrtí 41½‰ do stáří 1 roku, okres Ölsnitz však jen 19‰.

Porodů v Lipsku ubývá vzdor přírůstku obyvatelstva, avšak mrtvě narozených jest stále víc. Tak bylo

	r. 1894	1895
živě narozených . . .	14120	13928
mrtvě narozených . . .	456	493

Přebytek živě narozených nad počtem úmrtí byl r. 1894 v Lipsku 6589, 1895 však o 1224 menší. Potřeba přílivu venkovského obyvatelstva jest tedy patrnou.

Největší počet úmrtí připadá na nemoci žaludkové a zažívacích ústrojů 31·6%, na tuberkule 11·7, záněty dýchadel 10·9, difterii 3·7.

Jako další důsledky soustředování smíme uvést i zjevy kriminální statistiky Lipska. Tak bylo vyšetřování z

	r. 1887	1896
krádeží	850	4420
podvodů	256	710
zpronevěření	254	550
zmizení	10	175

	r. 1887	1896
falšování listin	17	50
přečinů proti mravopoctest-		
nosti	83	285
zranění	85	365

Za to vražd a loupeží jest poměrně málo, jen kolem 15 dohromady.

Při kriminální statistice se nijak nesmí poukazovati na nedostatečnou působnost církve a školy, neboť v málokterém městě větším jsou tito činitelé tak vyvinuti, jako v Lipsku. Vždyť náklad obce na školy obecné a městské roku 1895 činil 3,858.792 mk. a na školy pokračovací věnuje obec 152.438 mk.

Naproti tomu dají se i číselně jak rostoucí majetnost, tak i nákladnější způsob živobytí konstatovati. Tak na př. připadala v Lipsku průměrně na 1 obyvatele r. 1891 spotřeba 19·1 kg hovězího a 21·7 kg vepřového masa; r. 1896 činil průměr ten 21 a 28·4 kg, tedy celkem o 20% více.

V bytech ubývá podnájemníků a počet samostatných domácností se množí. Tak bylo v starém Lipsku r. 1880 podnájemníků 16‰, roku 1895 jen 11‰ z veškerého obyvatelstva. Arciž zase počtu služebných v rodinách ubývá, neboť činil r. 1880 z vešk. obyv. 7‰, r. 1895 jen 6‰.

Zmohutnění kapitálu, pokud se v spořitelních jeví, a vývoj peněžních podniků zasluhuje podrobnějšího pojednání, než rámec této zprávy dovoluje. Ale stačí poukázati na mohutnění obchodu a na rozvoj docílený organisací, slučováním, jak v peněžnictví, tak i ve výrobě samé.

Souvisejí tyto věci s výstavou, byť ne bezprostředně, tož jako pozadí onoho pestrého a i vábného obrazu. Výstava sama doporučuje se k návštěvě, zejména ovšem oněm odborníkům, kteří zájem mají na směrech, jimiž výroba saská se běře a značného odbytu i u nás nalézá.

K programu národního dělnictva.

Nebyly to pouze politické příčiny, jež podnítily u nás organisaci národního dělnictva. Projevy politického rázu, chybná taktika, neblahá odhalení o správě agitačních fondů sociálně-demokratických, to vše nebylo by ještě postačujícím důvodem pro novou, svéráznou organisaci dělnickou v zemích českých. Kořeny nového hnutí tkví v hlubokých rozdílech programových.

Nebyl sice program národního, přesněji národně-sociálního, dělnictva posud tak zevrubně stanoven, jako program mezinárodní sociální demokracie na různých sjezdech a ve spisech odborných, leč i tomu, kdo si jej konstruoval z posavadních projevů, nápadno jest především to, co z programu sociálně-demokratického pře-

jato nebylo. Přirozeno jest, že hnutí tak mladé akceptovalo nejprve veškerý sociálně-reformní snahy sociální demokracie, tudíž jmenovitě t. zv. »prozatímný« program její v mezích přítomného právního a společenského řádu. Čeho se ještě nedostávalo, poskytly známé nauky »kathedrového socialismu« a budován pozitivní program hlavně na zásadách tohoto.

Nepovšimneme si politického snažení národního dělnictva, společného všem radikálním a pokrokovým stranám, dotkneme se pouze některých hospodářských a sociálně-politických stránek jeho programu.

Nejvýznačnějším jest, že národní dělnictvo rozhodně odmítlo Marxovskou sociální demokracii hlásaný třídní boj. Podobně jako »Fabianská společnost« v Anglii ohrazuje se národní dělnictvo proti zvrácenosti, které se dopouštějí sociální demokraté tím, že střední třídy obyvatelstva, z nichž vzešly nauky i bojovníci socialismu, osočují jako nejneprátelejší snahám socialistickým. Spíše vyhledává pojiťka malého muže všech vrstev výrobních k společné obraně slučující.

Národní dělnictvo nepřejímá kolektivismu, obávajíc se důvodně, že jest nebezpečným pokroku, hospodářské svobodě i neodvislosti jednotlivcově.*) Oceňujíc přirozenou zůstnost člověka a nezbytnost soukromého majetku, chová se oproti kolektivismu kriticky, podobně jako kathedrový socialismus. Slepou vírou kolektivistické sociální demokracie v nutnost záhuby malovýroby živnostenské a rolnické nesdílí, naopak jest přesvědčeno, že jistá odvětví malozivnostenská přetrvávají všechny právní a společenské změny. Jestliže určité třídy střední jsou v úpadku, jiné vzrostly a sesílily jako nikdy před tím.

Národní dělnictvo odporuje rozhodně všem nárokům na rovnou mzdu, stejný počet pracovních hodin, stejnou autoritu a stejné zařízení pro každého. Jmenovitě odmítá požadavek, či spíše heslo o osmihodinné době pracovní. Chce zákonné upravení a podstatné zkrácení pracovní doby, různé dle povahy a obtíží prací, uznávajíc, že někde, jako při zemědělství, alespoň v jistých ročních dobách trvání práce vůbec obmeziti nelze.

Zavrhuje revoluci a větším právem než kolektivistická sociální demokracie dovolává se evoluce, neboť kdyby byla evoluční theorie sociální demokracie německou tak často hlásaná správnou, musil by v budoucí socialistické společnosti tkvít již zárodek nové a nesměla by býti tato typem nejdokonalejšího a posledního řádu společenského.

Stávky nejsou národnímu dělnictvu zbrani bojovnou, nýbrž praktickým prostředkem svépomocným k zlepšení osudu dělnictva, nestačí-li cesta smírná.

Nové hnutí jest národním hnutím sociálním, jež ovšem myšlenku národnosti nepojímá pouze v úzkém smyslu ochrany práv jazykových. Národní dělnictvo jest přesvědčeno, že boj o chléb spojen jest nerozlučně s nevyhladitelnými příznaky národnosti; ví, že »právo na práci« může býti výhradně právem příslušníků určitého národního a státního svazku a pochopuje, brání-li se domácí dělníci proti vpádu cizích. Oceňuje rozdílnost poměrů a národních individualit, šablonovitost sociální demokracie zavrhuje. Smyšlem pro praktické, v blízké době uskutečnitelné reformy sociální podobá se anglickému dělnictvu, uvědoměním národním a státoprávním valné a nejvážnější části socialistů francouzských.

V programu národního dělnictva oceněny jsou hluboké rozdíly, které tvoří dědičná stavba duševní v našem způsobu cítění a myšlení, byt i zájmy byly na pohled jakkoliv totožny.

Poznání toto proniká stále více. I tam, kde Marxovská sociální demokracie největšího doznala rozšíření, v Německu, prohlašují se nejlepší ze sociálně-demokratických stranníků, jako Dr. Schönlanke a Sombart, pro vytváření národních typů sociálních. Ve skutečnosti nedala se posud nikdy sociální hnutí vtěsnati v jednotné snažení a v jeden program. Dělnictvo kontinentu nepřestává se domáhati k provedení svých požadavků zakročení státního, lid anglický a americký naproti tomu spoléhá na individuální svépomoc. Anglické dělnictvo příliš miluje svobodu, aby státu svěřilo své osudy.

Styky mezinárodní národní dělnictvo nezavrhuje, obmezuje je však na nutné společné hájení hospodářských zájmů, kde právě potřeba jeho se jeví. Ve zvláštních poměrech zemí českých a rakouských čerpá organizace národního dělnictva důvody svého oprávnění, neboť nelze ani mysliti, že některá idea by byla s to překonati odvěké národnosti, politické, hospodářské a společenské rozdíly v Rakousku. Není tudíž správné, považovati sociální demokracii rakouskou za jediný oprávněný typ sociálního hnutí v Rakousku, zvláště však v zemích českých. —

Národní dělnictvo opustilo ony body programu sociálně-demokratického, jež tvoří nepřeklenutelnou propast mezi zorganizovaným proletariátem a vrstvami ostatními, odmítlo zároveň i snahy, jichž splnění, není-li vůbec pochybné, tož alespoň odloženo jest do nedohledného budoucna. Negativní moment ten jest předností programu národního dělnictva, vadou programu jest, že není posud přesně stanoven a dostatečně prohlouben, — leč mezera ta v době přeplněné množstvím nejrůznějších zásadových programů není as příliš citelnou. Přes to vše nepřestává

*) Zajímavým byl projev t. zv. theoretických anarchistů na veřejné schůzi národního dělnictva dne 21. května t. r. v Budějovicích konané, kde prohlásili, že jsou jim národní dělníci sympatičtějšími než sociální demokraté, jelikož jsou bližší svobodě.

býti národní dělnictvo sociálním, byť i nebylo součástí sociálně-demokratické organizace. Velmi případně vyznačuje rozdíl takový ve svých přednáškách o dějinách politické ekonomie univers. prof. v Halle n. S. Dr. Diehl: »Každý sociální demokrat jest socialistou, nekaždý socialista však sociálním demokratem (t. j. přívržencem politické strany sociálně-demokratické a jejího programu).« —

Opustivše výstřední kolektivism, podmíněný násilným převratem všech poměrů, a zásadu třídního boje, zaujalo národně-sociální dělnictvo místo tam, kde ve znamení sociálního míru propastí společnost rozrývající se překlenují úsilnou tvořivou prací.

JUDr. V. Schuster.

O významu zákona o daních osobních pro poplatnictvo, hospodářství státní a samosprávné.

Napsal Vlad. Hanačík.

(Dokončení.)

Poukázati sluší k tomu, že komise při oceňování sebraných dat a svém stanovení prostřední výnosnosti není vázána žádným předpisem zákonným, nýbrž že prostřední výnosnost tuto a tím sazbu daně výdělkové určuje dle volného svého uvážení.

Okolnost tato má za následek, že komise není při stanovení sazeb daně výd. naprosto obmezena tím, že správa berní za účelem utvoření společnosti berní poplatníka dotyčného do té neb oné třídy zařadila, i tak státi se může, že ten, kdož třeba dle dosavadního předpisu daně správou berní zařaděn byl do třídy IV. (poněvadž úhrnný jeho předpis na dani 30 zl. nepřevyšuje), komisi sazbou i daleko vyšší stížen býti může, tak že jeho přeložení do jiné třídy zapotřebí bude, a naopak že ten, kdož dle dosavadního předpisu správou berní zařaděn byl do tříd vyšších, vedle usnesení komise sazby, zařazení jeho do tříd nižších odůvodňující, obdržeti může.*)

O stížnostech podaných proti udělenému neb odepřenému osvobození a proti sazbám daně

*) Ze svrchu uvedeného plyne, že poplatnictvu samému přísluší tedy přímo vliv na rozvržení přiděleného kontingentu mezi členy dotyčné společnosti. Nic nevadí při tom, že komise sestává z předsedy a polovice členů vládou jmenovaných, neboť správa státní, která určený kontingent obdržeti musí, na rozvrhu samém má jen potud zájem, aby při něm šetřeno bylo spravedlnosti a přiměřeného zatížení všech poplatníků docíleno bylo, neboť z povahy kontingentu plyne, že to, co některému členu sleveno bylo, druzí nahraditi musí, tak že by na př. neodůvodněné osvobození některého poplatníka pro nuznost nevyhnutelně za následek míti musilo přitížení ostatním členům. Ve správném pochopení a provedení této úlohy spočívati bude právě největší zásluha dotyčné komise ku dosažení stejnoměrného zdanění.

výd., přisouzeným poplatníkům dotyčnou komisí, rozhodovati bude zemská komise, která mimo to povolána jest činiti kontingentní komisi návrhy za účelem stanovení a opravení kontingentů společenských, o čemž později promluvíme. Také tyto zemské komise sestávají z předsedy a jeho náměstka, jež jmenuje vláda, a z určitého, pro každou jednotlivou zemi ve schematu A zákona uvedeného počtu členů a náhradníků, z nichž povolává určitý počet vláda, zbytek pak volí sněm zemský ze středu poplatníků daně výdělkové dotyčné země a živnostenské i obchodní komory.*)

Při volbě svých členů má sněm míti zřetel pokud možno ku svrchu uvedeným čtyřem třídám poplatníků. Patrně tedy i zde, že poplatnictvu přísluší vliv při rozhodování svrchu uvedených stížností o podávání dobrozdání a návrhů ku komisi kontingentní. Vyrovnač práci mezi kontingenty jednotlivých berních společností celé země neprovádí však tato zemská komise, nýbrž přímo komise kontingentní ve Vídni.

Kontingentní tato komise sestává z předsedy, jímž jest ministr financí, a jeho náměstka, pak ze 26 členů a jich náměstků, z nichž polovici jmenuje ministr financí, polovici druhou vysílají zemské komise daně výdělkové a to tím způsobem, že připadá po 1 členu na Dolní Rakousy, na Horní Rakousy se Šolnohradskem, na Tyroly s Vorarlberkem, na Štýrsko, Korutany, Krajinu, na Terst s Gorici, Gradiskou a Istrií, na Dalmacii, na Čechy, na Moravu, na Slezsko, na Halič a na Bukovinu.

Tito volbami povolaní členové musejí býti poplatníky všeobecné daně výd. Práce této kontingentní komise spočívá v tom, že toho dbáti má, by součet všech společenských kontingentů kryl se s kontingentem celkovým, a že může, pokud to potřeba káže, prováděti změny v kontingentech společenských dle dosavadního předpisu stanovených, že může pro první období ukladací (léta 1898 a 1899) jednotlivým společností přisouditi přiměřené snížení kontingentu na ně připadajícího, bylo-li prokázáno, že dosavadním předpisem členové společnosti značně jsou přetíženi. Před každým novým obdobím ukladacím má komise kontingentní v úvahu vzíti, zdali by neměly společenské kontingenty dle zkušeností nabytých a po případě poměrů nastávších v tom neb onom odvětví změněny býti, aby tím stejnoměrnějšího rozvržení břemene daňového docíleno býti mohlo.**)

*) Pro Čechy má komise tato 25 členův, z nichž povolává 10 vláda, 10 jich volí sněm král. Českého a po jednom obchodní a živn. komory Pražská, Budějovická, Plzeňská, Liberecká a Chebská; na Moravě má komise tato 14 členů, z nichž jmenuje vláda 6, zemský sněm volí 6 a po jednom obchodní a živnost. komory Brněnská a Olomúcká.

**) Podrobněji rozváděti funkce této kontingentní komise a vypisovati způsob, jakým této své úloze do-